

ILK BOLALAR BOG'CHASI O'ZBEKISTONDA

Dildora Nurova Mamadjonovna

**Toshkent shahar Chilonzor tumani 462 DMTT 1- tayyorlov guruhi
tarbiyachisi**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6279320>

O'lkamizda XIX asrning 80-90-yillariga kelib maktabgacha ijtimoiy tarbiya tizimini vujudga keltirish g'oyalari yetila boshlandi. O'sha davrda yashab ijod etgan ma'rifatparvar mahalliy ziyolilar ayollarning og'ir ahvoli va bolalar nazoratsizligini e'tiborga olib, bu masalaning yechimini izlay boshlaydi. Jumladan, 1872 yilda Turkistonda tuzilgan «Jamiyati xayriya» tarkibiga kirgan ziyolilar vakillari tomonidan miskinlar uylari, tunash joylari, ilk tug'uruqxonalar bilan bir qatorda, ota-onasi bo'lmagan bolalar uchun yetimxonalar (dastlabki bolalar uylari) tashkil etildi. Butun Turkiston bo'yicha 150-200 nafar bolani qamrab olgan ushbu yetimxonalarda ham yasli yoshidagi, ham maktab yoshidagi bolalar tarbiyalangan.

Bolalar bog'chasi — maktab yoshigacha bo'lgan bolalarni tarbiyalovchi muassasa. Birinchi marta 1837-yil Germaniyada nemis pedagogi F. Frebel tomonidan tashkil etilgan. Bolalar bog'chasi xalq ta'limi tizimining dastlabki bo'g'ini hisoblanadi.

O'zbekistonda odatdagi Bolalar bog'chasi 3—7 yoshli bolalarga mo'ljallangan. 2 oylikdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar tarbiyalanadigan yaslibog'chalar ham bor. Bundan tashqari sog'lomlashtirish bog'chalari, jismoniy va aqliy nuqsonli bolalar uchun bog'chalar, uybog'cha, mavsumiy bog'chalar (asosan qishloq xo'jaligi ishlari ko'paygan vaqtda tashkil etiladi), "bolalar bog'chasi maktab" majmui ham mavjud. Bolalar bog'chasi hokimiyatning ijroiya organlari tomonidan tuman, shahar, muassasa, korxonada tashkil etiladi. Bolalar bog'chasi qaysi tashkilot qaramog'ida bo'lishidan qat'i nazar O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi uni kadrlar bilan ta'minlaydi va faoliyatiga ilmiy pedagogik jihatdan rahbarlik qiladi. O'zbekistondagi bog'chalarda bolalarga chet tillari, xoreografiya, tasviriy va musiqiy san'at, kompyuter savodxonligi asoslarini o'rgatuvchi 800 dan ortiq guruh tashkil etilgan. 2000-yil O'zbekiston Respublikasida 6742 Bolalar bog'chasi ishladi, ularda 608 ming 500 bola tarbiyalandi. Bog'chalar ochilishi ko'plab oilalarga qulaylik va osonlikni yaratib berdi¹.

1891 yilda «Bog'dorchilik» jamiyati tomonidan Toshkent istirohat bog'ida maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar uchun «Bolalar maydonchasi» ko'rinishida birinchi bolalar bog'chasi ochilgan. Bolalar bog'chasi uchun istirohat bog'i hududidan sersoya joy ajratib berilgan bo'lib, bu yerda arg'imchoqlar, qayiqdar o'rnatilgan, turli o'yinchoqlar tayyorlangan. Bundan tashqari, maydonchada kattagina gulzor tashkil etilib, bu yerda bolalar o'simliklarni parvarish qilish bilan mashg'ul bo'lgan. Ammo 1891 — 1903 yillar mobaynida mablag' taqchilligi sababli bog'cha bir necha marta yopilgan.

1896 yilda Turkistonda vasiylar kengashi kambag'allarning bolalari uchun «yasli»lar deb ataladigan muassasalarni tuza boshladi. Yasli ishlarini nazoratchi-uslubchi ayol boshqargan, shuningdek, xizmat qiluvchi xodimlar ham bo'lgan. Bu muassasalarda bolalarga o'qish, yozish, sanash bilan bir qatorda, talay hunarlar ham o'rgatilgan.

Biroq, butun o'lka bo'ylab shunday yaslilardagi bolalar soni 50—60 nafar boladan oshmagan.

¹ «BOLALAR BOG'CHASI» O'zME. Birinchi jild Toshkent 2000-yil,

Bolalarda maktabgacha bo'lgan yoshda aqliy faollik oshadi, axloqiy va jismoniy xislatlar shakllanadi. Shu bois maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish bo'yicha ham tashkiliy, ham mazmun jihatidan ko'p ishlar qilinmoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev 24-may kuni hududlarda maktabgacha ta'lim muassasalari qamrovini kengaytirish masalalari muhokamasi yuzasidan yig'ilish o'tkazdi.

Xususan, oxirgi to'rt yilda bog'chalar soni 5 ming 200 tadan 18 ming 300 taga oshdi. Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi 2 barobar ortib, 60 foizga yetdi. Davlat tomonidan berilgan imkoniyat va imtiyozlar natijasida xususiy va oilaviy bog'chalar ham ko'paydi. Bugungi kunda barcha maktabgacha ta'lim muassasalarida 1 million 700 ming nafar bola tarbiyalanmoqda.

Lekin, bu ishlar hali yetarli emas. 53 ta tumanda bog'chalar yetishmaydi. Masalan, Surxondaryo viloyatining Bandixon, Denov, Qumqo'rg'on, Qashqadaryo viloyatining Chiroqchi, Qamashi va Kitob, Toshkent viloyatining Yangiyo'l tumanlarida qamrov darajasi juda past.

Tanqidiy ruhda o'tgan yig'ilishda sohadagi shu kabi kamchiliklar ko'rsatib o'tildi. Ularni bartaraf etish, maktabgacha ta'lim qamrovi va sifatini oshirish masalalari muhokama qilindi.

Mazkur 53 ta tumanda 34 ming o'rinli 2 mingta oilaviy bog'cha tashkil etish choralari belgilandi. Bunday bog'chalarga qo'shimcha ishchi yollashga ruxsat berib, qabul qilinadigan bolalar sonini ikki barobar oshirish taklifi ma'qullandi.

Davlatimiz rahbari asosiy ta'lim-tarbiya mazmuni ekanini ta'kidlab, oilaviy bog'chalarga o'quv qo'llanma va metodik materiallarni bepul yetkazib berish vazifasini qo'ydi. Buning uchun davlat tomonidan jami 30 milliard so'm ajratiladi. Shuningdek, bunday muassasalarni zarur jihozlar bilan ta'minlash uchun 5 foiz stavkada 30 million so'mgacha imtiyozli kreditlar beriladi.

Olis hududlarda maktabgacha ta'lim qamrovini kengaytirishning yana bir manbasi – davlat-xususiy sheriklik asosidagi bog'chalardir. Bugungi kunda bunday muassasalarda bir bola uchun 50 foiz xarajatlar subsidiya qilib kelinmoqda.

Yig'ilishda ushbu subsidiya miqdorini 75 foizga yetkazish, xususiy bog'chalarning elektr energiyasi va tabiiy gaz to'lovining 50 foizini davlat byudjetidan qoplash bo'yicha ko'rsatmalar berildi.

Bundan tashqari, pandemiya sababli to'liq quvvatda ishlamagan davlat-xususiy sheriklik bog'chalarning kreditlari bo'yicha asosiy qarz to'lovi muddati ham yil yakuniga qadar uzaytirildi.

Davlat tomonidan yangi bog'chalar qurish ishlari ham davom ettirilmoqda. 2021-2022-yillarda 23 ta tumanning olis va chekka hududlarida 50 ta maktabgacha ta'lim muassasasi barpo etish rejalashtirilgan. Buning uchun qamrov darajasi eng past va bolalar soni 250 tadan oshgan 50 ta mahalla tanlab olingan.

Prezidentimiz ushbu bog'chalarni ilg'or xorijiy tajriba asosida qurish, zamonaviy jihozlar va qo'llanmalar bilan ta'minlash yuzasidan topshiriqlar berdi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarining 12 ming nafar xodimini o'qitish va malakasini oshirish bo'yicha qisqa muddatli kurslar tashkil etilishi belgilandi.

O'z faoliyatida sustkashlikka yo'l qo'ygani uchun maktabgacha ta'lim vazirining birinchi o'rinbosari lavozimidan ozod etildi. Vazirning boshqa o'rinbosarlari hamda vazirlikning barcha

hududiy boshqarmalari boshliqlari o'z vazifasini bajaruvchi darajasiga tushirildi. Ularning o'z lavozimiga loyiqligi keyingi faoliyati natijadorligi tahlili asosida ko'rib chiqilishi belgilandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “ BOLALAR BOG'CHASI” O'zME. Birinchi jild Toshkent 2000-yil.
2. <http://darakchi.uz/oz/76645>